

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ, 22. АПРИЛА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 3-4

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издава за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАШЕ НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ НА СРПСКОЈ КРАЉЕВСКОЈ НАРОДНОЈ ПОЗОРНИЦИ.

Годи нам души нашој српској, што можемо јавити, да смо имали најмилије гости, управо нешто више од гостију: 23. марта о. г. било је Српско Народно Позориште на нашој Српској Краљевској Народној позорници.

Ово гостовање нам је тако природно дошло, оно нам је толико мила појава већ и с тога, што је нама тако близко, а и с тога, што је на висини наше овакве културне установе.

Од како ја пратим и знам за то прво српско позориште са светим и светлим задатцима, ensemble (скуп) бејаше му увек одличан. Приказивачи су мање-више сви на истом нивоу. А колика је то врлина и добра страна за театр са извесним сталним репертоаром показаше најбоље резултати досадашњи. Српско Народно Позориште је једна органска целина чврсто везана; сваки њен члан неопходан је. Сваки има своју задаћу. Та задаћа, смело смеем тврдити, могла би се уздићи до уметничког савршенства, да томе не стоје на путу препоне силом наметнуте, силом прилика, недраговољно. Тиме мислим на музiku и пијесе са певањем, пошто за њих нема нарочитога кадра, те се тако глумачки таленат цепа и кида.

Како би ова трупа квалитативно изврена била, да не мора приказивати Шекспира, па онда Дима сина, одмах за тим Сиглитетија и Лукача!?

Ечегарајева „Мрња што чисти“, приказивана синоћ код нас, има тип, готово шаблону испанске драме овога писца, почевши од мистериозног назива... У самој радњи

нађе ред вно по нека тајанствена родбинска веза, за тим врста лудила, интриге и томе подобно. Ечегарај има у својој лабораторији у великим дозама неколико врста соли, база и киселина. Увек од истих начини тело, само дозе појединих мења...

Пошто, иако, Ечегарај, додирује све струне човекових осећаја, душе и расположења, то му никада, поред већ веома јаке технике, недостаје интересантност.

Поменуо сам, да је скун приказивача, наших драгих гостију одличан, чврст и везан. То је једна важна одлика и красна особина баш за мисију, коју Српско Народно Позориште врши.

Према томе, излишио би било ређати поименце снаге, које су у синоћној представи учествовале. Ту би ваљало само исписати целокупну листу...

Last but not least — господин Ђинић својом отменом игром и симпатичном појавом освојио нас је као и госпође Вујићка и Марковићка.

Једино би приметили: у конверзацији је темпо по где да мало спор, а говори су често веома патетични — где то не мора бити.

Да не говорим о свечаном изледу, који је наше позориште имало, о расположењу гледалаца, добро музичи између чинова и одушевљеном одобравању заслужних приказивача.

У Београду, 24. марта 1901.
Јован Д. М.

Београдски листови поздравили су то гостовање наше народне позоришне дружине као леп знак наше заједнице на умет-

ничком пољу. Хвалили су и управе наших народних позоришта, које о тој заједници бригу воде. „Радујемо се од срца, што смо гледали на нашој позорищици нашу браћу Војвођане, који су сјајно успели на нашој позорици и показали, да су прави вештаци. Српска народна позоришна друžina из Војводине позната је у свој аустро-угарској монархији са своје солидне игре и добра начина; сматра се међу најбоље позоришне дружине. Нарочито у последње доба многи мађарски листови узимају је као пример како ваљана позоришна друžina може да послужи двема сврхама у исто доба: да подиже уметност и да буди учмалу народну свест. Свакако наша публика с једне стране чини своју дужност, присуствујући тим представама, а с друге стране прибавља себи пријатно и интересантно уживање у лепоме и добром.“

„Београдске Новине“ у свом 84. и 86. броју донеле су о „Мрљи, што чисти“ овај извештај: „Синоћ су у нашем позоришту давали овај комад чланови српског народног позоришта (новосадског) и они су својом игром постигли сјајан успех. Они су нас просто очарали и ми се изненадијмо великој вештини њихове игре. Све је било на своме месту, све је било чиста, идеална уметност. Чланови су били бурно изазвани; тако искреног, тако одушевљеног изазивања не беше скоро у нашем позоришту. Публика је била фралирана, сијло понесена игром, бачена у више сфере уметничког уживања. Ми се радујемо, што нам се дала прилика, да видимо ове одличне уметнике и свакоме, ко синоћ у позоришту није био, препоручујемо, да данас не пропусти тамо отићи, јер, ако не оде, много, врло много ће изгубити.“

„Нас је врло обрадовао долазак артиста српскога народнога (новосадског) позоришта, да гостују на нашој позорници.

Ми смо с великим пажњом пратили њихову игру. Већ је прва представа показала, да у многоме можемо бити задовољни са уметношћу наше северне браће, да се можемо тога ради са њима поносити.

Играо се Ечегарајев комад „Мрља, што чисти“.

Овим се комадом, истина, нису показали главнији специјалитети братства нам позоришта, није у њему учествовао да већина артиста, јер има само неколико лица у њему, али смо видели многу пријатну појаву.

Колико нам је жао, што није изабрано такво комаде, у којем бисмо имали прилику да видимо артистичке специјалитеће њихове, којих заиста има, у толико нам је мило, да можемо са неколико речи истаћи оно, што позоришту братском на част служити може.

Уверио сам се, да у артистичном правцу влада у томе позоришту нарочити правац.

Није ли то ласкаво за позориште?

А коме има за то да се захвали?

Правац, начело сам опазио нарочито у дикцији.

Сваки артист и артисткиња имају свој стил говора, којега се кроз цео комад верно држе, али, сви ти стилови чине опет једину целину, сви су у хармонији.

Види се, да једна мисао, или један човек, или више њих са истим начелима врше повољан утешај на целокупну дикцију.

По нешто би се, истина, појединим артистима а артисткињама и дало замерити, али уза све то се јасно види, да они теже за правилним говором српским и да им то, у главном, полази за руком.

Ма да ми није намера, да личности помињем, ја ипак не могу да се уздржим, а да не напоменем, како г-ђа Вујићка уме одлично да говори.

Наравно да се опажа потпуна еманципација од пречанског жаргона. Тек кад што само једна артисткиња по гдеkad, дабогме несвесно, прелази у овај жаргон, али ти мали прелази нису тако јаки, да би целокупноме стилу дикције одузимали карактер књижевнога говора.

И о гестима се води брига. Они су смишљени, одмерени, често пута елегантни. Кретање је артиста, с обзиром на степен културе, у којем се данас наше племе налази, лепо.

Најзад у главном узеши целокупна игра наших гостију је далеко ближе умет-

ности ној глумљењу. У тој игри има природности често пута и ноблесе, има темперамента и топлине.

Топлина је деловала на гледалиште, у којем беше искућена публика главне вароши Пијемонта српског. Публика је била врло одушевљена. То одушевљење не беше извештачено, но искрено. Ја још до сада нисам приметио, да се на концу драме артисти изазивају четири пута.

Није ли то искрено одушевљење и још нешто значило?

А шта?

Радост, што северни део илемена српског има тако позориште, које је јак до-

каз културнога напредовања и јаке народне свести.“

К-С.

„Српски Књижевни Гласник“ рекао је том приликом ово: „Између ова два српска позоришта постојале су везе час слабије, час јаче, али увек довољне, да и они нашу и ми њихову глумачку дружину прилично познамо. Ипак је, рекли бисмо, сад први пут, да они уђу у наше позориште као у своје и то је лепо урађено. Има нечег нежног и дирљивог видети те вечите путнике, проносиоце српске уметности по нашим крајевима у Угарској, као што су се некад календари и песмарице ширile по народу — у београдском позоришту као у њиховој кући.“

КНЕЗ СУМБАТОВ – ЈУЖИН.

Кнез-глумац! Чудновато и ретко, да један кнез буде — глумац. Колика ли је морала бити љубав према уметности; колико ли је тешкоћа требало савладати; како ли је била јака и гвоздена енергија, да разбије предрасуде, да измири кнежевску титулу и позоришне даске! И то је све кнез Сумбатов победио, јер је у њему био онај необични глумачки дар, оно велико ја, које га је истакло не само на површину, него га уврстило у прве међу првим руским уметницима.

Сумбатов се родио 4. септембра 1857. г. и спада у ред првих грузинских племићких породица. У Тифлису је свршио 1877. г. гимназију, а четири године по том свршио је у Петрограду универзитет.

Већ у гимназији избила је на видик његова љубав ка позоришту. Као дечак учествовао је на малим домаћим представама. По свршетку гимназије играо је главније улоге на разним дилетантским позорницама, а у Петрограду није пропуштао ни једно клунско позориште, а да не буде учесник у којој од важнијих улога. Те се године он појављује и као књижевник, који ће за кратко време заузети видно место међу руским драмским писцима.

У лето, између првог и другог универзитетског курса, написао је своје пр-

венче, драму Гром обран, који је представљан у уметничком клубу. Октобра 1881. г. играт је у московском Малом Театру његов комад Лишће шуми, за њим 1884. г. Муж знаменитости, на Арказанови, Окови, који су и код нас преведени, а 26. децембра 1890. г. историјски комад Цар Јован.

Пред свршетак универзитета Сумбатов се већ решио, да ступи са свим на позорницу. И по свршетку правнога факултета, видимо га као члана позоришне дружине г-ђе Бренко, где је био ангажован за јуначке role. Природно је, да се Јужин међу многим глумцима те дружине није ни видео и он је остао неко време непримећен. Али је ипак мало доцније успео, да са неколико лепих улога обрати на себе интересовање.

Од тада је Јужин, и као писац и као глумац, све више и више освајао публику и штампу. Он се данас подигао на највећи ступањ уметнички, а нај јаче су му роле чисто драматскога карактера, као Отело, Ричард III, Магбет, Руј Блас и Уријел Акоста.

И тај велики глумац, тај познати драмски писац, тај син братске нам Русије, тај кнез Александар Ивановић Сумбатов — Јужин посетио је нашу престоницу и од 27. фебруара до 6. марта госто-

вао је на краљевској српској позорници, а први пут приказао се београдској публици у улози Руј Бласа. Већ у првом чину тог знаменитог драмата још чувенијег Виктора Ига, београдска публика видела је у Јужину глумца, који ће мало доцније, у трећем и четвртом чину, показати све особине великога уметника. Јаком дикцијом, снажном гестикулацијом и мимиком, дивно је интерпретисао Јужин несрћнога Бласа. Играо га је са дубоком студијом и верним изражајима.

Али сентиментални Блас није ипак таква роля, да би у њој велики уметник могао све дати. За то су трагедије великога Шекспира, и Јужин се заиста показао у свој величини и уметничком стварању у Отелу и Ричарду III. Јужинов Отело беше Отело од крви и меса. У њему смо гледали правога Црнца са свима особинама ватрене црначке крви. Нежан и мио у љубавним сценама, а суров и бесан у јаким моментима љубоморе, — занео је гледаоце, а са плачем његовим над мртвом Дездемоном, мешао се и плач одушевљене и раздрагане публике. Ричарда III. Јужин је играо врло смишљено и са јаком студијом. Представити на позорници тог крвожедног тиранина врло је тешко, јер уметник мора да се потпуно унесе у његов карактер и треба да машта створи потпун колорит целом држању и вештини, којом се он одликовао. Јужин је све то постигао.

У првом чину видимо у Јужину правог Ричарда, који већ разазиње мреже, у које ће похватати све своје противнике и уништити их. Грамзив за круном, скинтром и престолом, Ричард не бира средства. Његова је девиза уклонити са пута све, што му смета, да се попи на краљевски престо. Јужинов Ричард био је најстрашији у четвртом чину, и том је улогом показао, да је проучио человека, историју и политику. Само тако је он и био у стању, да нам изнесе онаквога Ричарда.

После Ричарда играо је Јужин Уријел Акосту у чувеној дидактичној трагедији немачког песника Карла Гуцкова. Јужинов Акоста је идеални јунак, који се бори против верске стеге и догма. Али

његова је сила слаба и он мора да пориче у храму све оно, што је мисли, рекао, или написао. У тој борби он и пропада. Велики уметник је тако замислио, а још лепше играо и представљао Акосту. Кроз цео комад видео се бедни Акоста, како пропада и све се више приближује пропasti.

Кином се оправдио Јужин са нашом позорницом. Јужин је у тој роли изнео верно и уметнички оног великог Кина, који се и сада увек помиње као узор од уметника. Да се изнесе такво лице на позорницу, захтева се велика индивидуалност, а тога има Јужин ујакој мери. Навикли на њега као трагичара, видели смо у Кину са свим другог и страног великана. Он је одиграо уметнички славнога Кина, са свима његовим врлинама и пороцима. Природно му је текао хумор, а у трагичнијим сценама беше онакав Кин, каквог ми замишљамо.

Јужин је прави, истинити уметник. Поред талента обдарила га је природа леним стасом и красним органом. Све су његове улоге плод дубоке студије и познавања свега, што је потребно једном уметнику, да достигне ступање савршенства. Дикција му је ванредно лепа и промишљена. Њоме влада врло тачно и према природи улоге. Орган му је чист, звонак и пријатан. Гестикулација и мимика му је с малим изузетком потпuno савршена. У оните, Јужин је уметник, који осваја публику.

Он је освојио и београдску публику свију њених редова. Она је сваке представе поздрављала госта, а велики број венаца била му је награда за његово уметничко играње.

Њ. В. Краљ Александар, ценећи уметничку игру кнеза Сумбатова, одликовао га је орденом Св. Саве III. степена.

Управа позоришта изабрала га је за првог почасног редитеља, а његове српске колеге предали су му диван албум својих слика.

Када пишемо ове ретке, Јужин је остао српску престоницу; али ће се она њега дуго сећати, дуго ће јој остати у пријатној успомени она игра једног истин-

ског, правог и великог глумца, као што и жели, да га опет види у својој средини, да се опет диви његовој вештини, његовом необичном дару.

Огрешили бисмо се, кад не бисмо на овоме месту поменули и игру наших глу-

мата, који су се трудили да представе, у којима је гостовао Јужин испадну штете и боље. Они су у томе успели, а и показали су да и наша позорница располаже добрим глумачким снагама.

У Београду. — Ј. С. Ђ.

ПРОСЛАВА ЧЕТРДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ НИКОЛЕ МИЛАНА.

Изврсни члан и главни редитељ хрватског земаљског позоришта у Загребу Никола Милан Симеоновић прославио је 16. априла о. г. јубиларном представом четрдесетгодишњицу свога глумовања и двадесетчетвртогодишњицу свога непрекидног глумачког рада у хрватском земаљском позоришту. Срби уметници ретко доживе оваку славу, а наш јубилар дочекао је ту славу крепкога духа, у пуној снази уметничкој.

Никола Милан родио се 6. децембра 1843. г. у Будиму; једини је син Паје Симеоновића и жене му Александре.

Отац му беше родом из Земуна, а ма-ти из Сентандреје. Родитељи му беху имућни, али су пострадали у буни 1848. После ране смрти очеве даде га мати у будимску гимназију, где се тада под Баховом системом учило немачки, те пије чудо, да је Милан у младости својој при-ањао више немачком језику и Немцима. Одлазећи често с матером својим у позорините, заволи млади Милан позоришну у-метност и изјави матери, да се жели по-светити драмској уметности. Мати је томе била противна, али Милан остале непокољив и ступи у немачку позоришну дружину Карла Алсдорфа у Пешти и 9. априла 1861. изађе први пут на позорни-цу у комаду „Die Blinde von Paris“. Ма-ти му је тек после два месеца оправстила, што је отишао у глумце.

Милан је трајио прилике да развије свој уметнички дар у већим улогама. За то наскоро отиде из Пеште у Банску Бистрицу, где је био до г. 1863., за тим у Љубљану, где је био од 1863.—64. После тога био је ангажован код немачког позоришта у Тирнави, Пожуну, Брину, Тешњу,

Осенку, Гмундену, Рајхенбергу и Темишвару.

Из Темишвара је, по наговору дра Бранка Стефановића, прешао у Београд к ериском народном позоришту, где је заступао струку љубавничку. Ту га је год. 1876. задесио рат са Турском, у ком је учествовао и одликован био ратном медаљом.

1876. дошао је у земаљско позориште у Загреб, на ком непрекидно глумује до данашњег дана. Г. 1878. постао је редитељ драме и стекао је као ваљан учитељ велике заслуге за подизање глумачке генерације у тамошњем позоришту. Као уметника публика га је увек радо виђала и одликовала. Дугачак је из оних улога, у којима се парочито одликовао.

Било би у истину занимљиво повући синтезу целокупног глумачкога рада Николе Милана. Морале би се освежити разне улоге, које је брижно израђене и „про-куване“ износио пред наше очи, а сваку је вазда знао проткати својом индивидуалношћу, својим оним „нечим“, што при првом тону одаје Милана. То „нешто“ је отмено, салонско, аристократско, више пута поништаланто; више пута старачки добро-душно и безбрежно, а опет више пута дипломатски увијено, прикривено. Покрети су му увек самој глуми примерени, такођер одлучни и коректни. Да, било је улога, којих нико други не би тако — читавој драми примерено и складно — одиграо као Милан.

Милан је не само уметник, него и књижевник. Написао је више позоришних комада, као: „Ветеранац“, „Аманда“, „Без бркова“, „Два Леополдовца“, „Тврдогла-вац“, „Мати“ — који су се приказивали на овданијој позорници.

На јубиларој представи давана су три комада, сваки од једног чина: „Партија пикета“, „Мати“ и „Једна реч министру.“

У старом, посетиоцима позоришта добро познатом комаду „Партија пикета“, Милан је играо Шваје-Рошеријера, старог француског племића, правог представника преволуционарног племства, коме је револуција оставила само његов племићки понос и тактичност. Милан је веома симпатично извео своју улогу, нарочито сцену, у којој се при партији пикета развија свађа између њега и његовог доброћудног, али напрасног партнера Мерсијера.

У другом комаду „Мати“ слављеник није учествовао игром. У овом комаду покушао је Милан као писац да нам изнесе слику из уметничког живота. Познато је, да у широј маси влада скроз погрешно мишљење, да је сродничка веза међу уметницима лабава и често пута само спољашња, привидна; да љубав између родитеља-уметника и њихове деце није онако чврста и искрена као код осталог грађанства; да уметнице-матере имају неке особите, са гледишта данашњег морала настране појмове и о дужностима матере, као и о појмовима морала, и т. д.

Милан је овим својим комадом огледао, да то побије и изнео нам је две уметнице: матер, која се жртвује за будућност своје кћери, и кћер, која се у свему покорава матери својој, љубећи је и поштујући више свега.

У трећем комаду, који је Милан пре-вео са немачког, а који се синоћ први пут приказао: „Једна реч министру“, играо је

слављеник чувеног бечког Јеврејина у добу Марије Терезије, Саламона Опенхајмера, који моли кнеза Кауница за равноправност Јевреја. Милан је веома верно представио старог Опенхајмера, који се подухватио, да Јеврејима помогне не само силним новцем, којим располаже, но и својим личним заузимањем.

Позориште је било дунком пуно и публика је бурно поздрављала слављеника и после сваког комада неколико пута га је изазвала. Одмах у почетку првог комада другови слављеникови предали су му венце и дарове, који су му стигли на поклон. Прво су му предати венци, б. на броју, међу овима од чланова београдског позоришта, од управе загребачког позоришта, од чланова загребачке драме, и т. д.

Од поклона је слављеник добио један сребрни сервис, сервис за пиво, и један сребром окован новчаник. Осим овога стигао је слављенику велики број телеграфских честитака, и то, од српског министра просвете Маринковића, академског певачког друштва „Обилић“-а, од управника београдског позоришта Нушића, од А. Хаџића, од српске народне позоришне дружине из Суботице, и т. д. Даље од чувеног бечког глумца Сонентала, и многих других.

На послетку споменућемо и то, да је у недељу у вече приредио у почаст јубилару његов ужи пријатељски круг банкет, који је протекао у најбољем расположењу. Јубилару је наздрављено више одушевљених здравица.

У Загребу.

С. Х.

ЕРМЕТЕ НОВЕЛИ У ЗАГРЕБУ.

Наш преклањски знанац Ермете Новели, који по једногласном мишљењу критике надкриљује све савремене уметнике универзалношћу свога генија, сјајном анализом карактера и психолошким проучавањем, дошао је у Загреб, да неколико пута изађе на нашу позорницу као гост.

Уметник је за овогодишње гостовање своје одабрао две старе улоге: Шајлока

и Кина, и две нове: Јорика и Петрукија.

Прво и друго вече, 14. и 15. априла, био је Новели дочекан старим слављем и поздрављен најусрднијим тапашњем, а одликован ловор-венцем. О његовом Шајлоку и Кину писати нешто ново што већ нисмо писали, управо нисмо кадри, јер над суперлативом нема супер-

латива. Је, се може једино говорити о уметничком уживању, што га пружа тај велики уметник, приказујући целу скалу људских страсти и осећаја увек правим тоном и једнаком истинитошћу. Једно смо ипак опазили. Пре две године Новели је после Законија управо пренеразио нашу публику, која није могла ни замислiti, да ће после оног реалисте доћи још нешто више. За то је тада и дошло до овација, какве још нису ниједном уметнику приређене у хрватском позоришту. Данас, кад знамо ко је Новели и шта он уме, улазимо одмах у интимни круг његових креација, те их не слушамо и не гледамо само, већ их пратимо срцем и душом, и пресуђујемо их хладним разумом. Па ако поред свега тога долазимо до истог мишљења као оно пре годину дана: тада нам неостаје друго, него да се дубоко поклонимо и одамо чистом уживању. Шајлок и Кин, те две сјајне драмске фигуре, траже свака за себе читава уметника, али их Новели уме тако приказати, као да су у њега две душе, којима није ништа немогуће. Потреса те у оба комада.

16. априла имали смо прилике, да видимо Новелија у једној од најтејших му улога. Глумио је глумца Јорика у Тамајевој драми „Нов комад“ (*Un dramma nuovo*), коју је сам прерадио за талијанску позорницу. Садржина те драме позната је нашем свету, па је не морамо понављати. Можемо само рећи, да је Тамајо заиста умее створити за глумца захвално и за гледаоца занимљиво дело, а Новели га је умее опет тако удесити и тако извести, како по свој прилици ниједан од оних пет-шест његових такмача на сувременим позорницама. Новели је нарочито за то тако занимљив као Јорик, јер је и његов уметнички прелаз од комичара до драмског јунака био сличан ономе, који је најран у Тамајевој драми, па му он може дати и најјачег израза. И њему као комичару једног дана није хтео веровати Рим, да би могао глумити Нерона, а кад га је приказао, постигао је тако сјајан успех, да је између његових присталица и противника му дошло до праве туче.

И Шекспиров глумац Јорик је комичар, и он је до сада само као комедијаш забављао гледаоце, па кад му се прохтelo, да се огледа као драматичар, налази он запрека најпре у себи самом и у свом досадањем занимању, а затим у зависти и злоби свога друга Валтона, који му после подметне замку, те га из брачног раја стровали у пакао и са уметничког врхунца.

Класичан је начин, којим Новели у првом чину проучава улогу своју. Мучи се и кида, да не буду речи у устима комичара смешне, да не буде његов тон и његова мимика у опреци с озбиљношћу чина. Узалуд му сва мука: не може никако да ногоди. Само сумња да му је жена неверна даје му потребну снагу и жар и он ногоди тај тон. Заврши призори првога чина, кад Шекспир затече Јорикову жену Алису и Јорикова посинка Едмонда у загрљају, и кад брзо за тим долази Јорик, а Алиса клекне пред њега, те га дрхћући моли за оправитеље, а Шекспир, видећи ситуацију, тапшући довикује: „Изврсно! Изврсно! То је права проба!“ — ти призори спадају међу такве, који управо франирају. Да како, да их ваља и глумити онаквом брзином и сигурношћу, како их глуми Новели и његова дружина. С једне стране страх и бојазан Алисе и њезина љубавника Едмонда, с друге стране тешка сумња Јорикова, с треће стране оштроумна досетљивост Шекспирова, који хоће све да измири и утиша: то су такви појави момента, да управо занесу, задиве человека.

У другом чину Јорик је тужан, жалостан. Он још верује, да му је Алиса верна; он је воли и поштује, али ипак сумња као и Отело. Он хоће, да испиши тајну од Едмонда; он приморава Алису, да му призна све, а за тим клекне до ње, и милујући је, моли је, да му опости, што је врећа љубомором. То је опет тако интиман и срдачан призор, да ти управо зatreје срце.

На послетку у трећем чину, за време same представе, кад Јорик слави као Манфред сјајно славље, ташти и завидљиви Валтон истргне Алиси из руке Едмондово писмо, којим је позива да бегају, те

га доноси на отвореној позорници Јорику, да му се освети. Сада долазе призори, каквих још на позорници нијемо видили. Јорик заборавља на своју улогу, те стане мешати своје мисли и осећаје с текстом своје улоге. Све је престрашено на позорници. С различитих му страна довикују речи из његове улоге, али он се сад колеба између два света: сад клоне, сад бесни, скочи, посрће и хоће да се сруши, готово да полуди, не може да каже што хоће — полети до мача, баци га Едмонду пред ноге, да се брани, иначе ће пробуразати Алису, па кад Едмондо узме мач у руке, бори се с њиме и прободе га. Сви прискоче. Зграбе Јорика, који још само као каква бесна луда шкрини зубима и мрмља нешто, што се не може разумети. Драма је свршене. Јорика одвуку са позорнице, а Шекспир јавља публици, да је Јорик у заносу свом полудио и иробо противника свог. Сличне градације страсти и трагичнијег извођења нисмо још видили ни од Новелија.

Уз њега су се лепо држали госпођа Ђанини, као Алиса, Толентино, као Едмондо, Ферати, као Шекспир, и Роза, као Валтон.

Публика је одиковала све уметнике, а нарочито Новелија течајем целе представе бурним одобравањем. После другог чина предан је Новелији ловор-венец, а такав исти с тробојницом добила је и Ђанини.

17. априла завршио је своје гостовање у Загребу слављени уметник Ермете Новели у улози Петрукија у Шекспировој класичној шаљивој игри: „Укроћена горопад.“ Од свих улога Новелијевих, што смо их ове године видели, Петрукио нам се највише допао, јер необично пристаје том уметнику Протеју, ком је на једној страни

лица смех и осмех, а на другој улач, суза и бол. Читали смо о том Петрукију заносне похвале и извештаје, али кад смо гледали тог витешког јунацину из доба ренесанса, пуног оптрине и снаге, а уз то и човека од срца: душа нам се управо наслаживала, гледајући, како Новели досетљиво изводи све ниансе прекрасне улоге своје. Како ли је фино удесно мреже своје у првом чину, одважно издржао први сукоб с Катарином, како јој је рекао, да је испросио у оца, па онда онај класичан долазак у сватове и одлазак с пркосницом у Верону! А ко није видио трећег чина, како је укроћује глађу и умором, те монотоном песмом, привидно грубим тоном и тиранством: тај у оштите није кадар, да себи представи ни оне фигуре ни интенције пешникове. Катарина се већ крави, топи, али он, и ако је воли, још не попунгла. Кад је заспала на столици, он се врзе око ње, покрива је својим огратчам, хоће да је пољуби — али се савлађује, ваља му још мало чекати. Како Катарину приморава, да види у месецу сунце, у сунцу месец, у себи свог господара, у старцу младића и обратно: све су то прави бисер-призори, које не ћемо никад заборавити. Ти призори измамили су бурно одобравање и смех у публици, те није било пљескању ни краја ни конца.

Сјајно је подуширала Новелија жена му Ђанини, која је улогу Катаринину управо мајсторски извела. Изврсни су били и његови помагачи, којима ваља одати сваку част.

Новелији и жени његовој предани су на отвореној позорници венци с врицама. Представа се довршила с бурним овацијама уметнику и клицањем: До виђења!

У Загребу, 18. априла 1901.

Ј. И.

О УМИРАЊУ НА ПОЗОРНИЦИ.

Ибзен прича, када су у своје време његов драмат „Нору“ први пут на немачком језику приказивали у дворском позоришту у Монакову, никако се редитељу

није допадао завршетак комада, по коме се Нора просто уклони из куће свога мужа; па је сасвим озбиљно препоручивао Ибзену, да пусти Нору да умре на позорници.

— Не можете замислити, како лено умире госпођица Марија Рамљо, — примети редитељ, да би Ибзена приволео на смрт бедне Норе.

Да би се отресао те напасти одговори песник:

— Ја заиста не знам, какву бих смрт морао дати Нори за њену кривицу.

Када Ибзен сутра дан дође на пробу, предаде му редитељ цедуљу, на којој је „ради избора“ било пописано неколико начина смрти за Нору, и додаде:

— Господине докторе, свако умирање на позорници јемство је за успех драмату. Изберите јектику. Код те унутрашње болести има глумица прилику за нему игру. Са данашњим завршетком „Нора“ ће изазвати противнике, а када би Нора своју кривицу испаштала смрћу, па лепо на позорници своју душу испустила, сваки би гледалац отишao кући задовољан.

— Ама душевни бол не треба да је изазван физичким болом, — примети Ибзен.

— Тако је! Али умирање на позорници спада у најјаче театарске начине. Могу песници и критичари ма колико бити против тога — без умирања мртва је позорница.

И практични редитељ има право. Завршетак драмата „Норе“ не задовољава. Сам Ибзен казао је касније:

— Заиста мислим, да је публика очекивала Норину смрт!

Ако Ибзен и има вољу на нездраве карактере, ипак никако није хтео да пошисти, да му Нора умре на позорници.

Глумци су од вајкада с осбитом вољом приказивали на позорници нездраве карактере; а нарочито сви радо умиру на позорници. Рашелка је у болници посматрала љуле у последњим часовима живота им, па је умирала „сасвим као што у животу бива с пуно сочне боје“, као што је то рекао велики критичар Жил Жанен. Велики Талма, који је био посвећен у све тајне глумачкога света, имао је репертоарију од двадесет и осам тонова бола, па веле, да им је умео дивно да подражава. У Давизона хвалили су некада, „да уме да умре великом природном истином“. Када

је Шарлота Волтерка чула, да Адолфо Вилбрант пише нову трагедију, у којој је њој наменио улогу жене римскога јунака, она је са свим озбиљно зачитала писца:

— Умире ли жена при свршетку?

— Умире, — одговори писац у неколико зачућен.

— Како?

— Но — као што умиру људи. У осталом јунакова жена не умире на позорници.

— Не умире на позорници? Онда нека ту улогу игра моја колегиница! Када ћу да се мучим цело вече с каквом улогом, хоћу и да умрем на позорници, па нека је барем завршетак мој!

Шта је сада знао Вилбрант? Пустио је, дакле, своју јунакињу да умре од смрти, какву је желела Шарлота Волтерка — од отрова, јер глумци веле да та смрт даје најлепшу прилику за дивно умирање.

У „Адријени Лекувреровој“, коју је Скриб написао нарочито за Рашелку, морао је он пет пута да мења сцену умирања према Рашелкином упутству.

Свакако је занимљиво знати, шта виртуози и виртуоскиње у вештини умирања на позорници мисле у онај пар, када, употребљавајући сву своју вештину, пред публиком испуштају душу. Да почнемо са великим уметницом, за коју веле, да „са пуно укуса“ умире на позорници, са Елеонором Дузом.

— Шта осећате, када на позорници јумирете и скору смрт и речима и игром приказујете публици?

Елеонора Дузе погледа оптре, скоро зачућено.

— Шта осећам? У оним сценама, у којима полако умирем, осећам у телу праве муке. Мене узбуђује свака реч, у истини страдам душом и телом и за то у сценама умирања бринем сваку сувишну реч, сваку сувишну мимику, јер мислим, да то није само неприродно, него је и грозно мучење самога себе. Кажу, да умирем просто, али код те простоте ја ипак страдам.

Као што говори њена околина, Елеонора Дузе неисказано је тужна после умирања на позорници; она се боји, да ће један пут у таквој самртој сцени заиста умрети.

Сара Бернхардтова, специјалисткиња у умирању на позорници, изводи грозовиту уметничку маскараду, па добро расположена сама је своје лично осећање у сцени умирања означила у кратко овим речима:

— Ако сцена има дејства, ја сам задовољна. Сара Бернхардтова није узбуђена ни пре, ни после сцене умирања на позорници; она може да ћерета о најравнодушнијим стварима.

Џема Белинчони вели, да је често осећала чежњу за смрћу, када у „Травијати“ умире на позорници од сушице.

Шарлота Волтерка веома је радо приказивала сцене умирања, али после тога по читаве дане није могла да се отресе смртних мисли ни на јави ни у сну. Када је умирала на позорници, морала је да се бори са својим сузама.

Велика трагеткиња Рашелка гледала је, како вели Жил Жанен, да и за умирање на позорници има позу, која импонује, немислећи даље на трагедију, коју је играла.

Томазо Салвини спада у реалисте у умирању. Велики талијански трагед ње прашта публици ни једнога тренутка муке, што мора да гледа постепено умирање, почевши од кривљења тела, које претходи смрти, па до укочених очију и хроптања у последњем трзању живца. Запитан за своја осећаја при умирању на позорници, одговорио је у кратко:

— Ја умирем и мислим, да сам се повратио у живот тек дуго, пошто је угашена последња лампа у театру.

Агнија Сорма умире на позорници са сузама. То су сузе, које долазе од срца, јер докле ту сцену игра, у уметнице је душа неисказано узбуђена.

Адела Сандрокова има читаву збирку смртних осећаја. Како она уверава, сцене умирања на позорници изазивају у њеној души осећај, као да су јој се сузе сасушиле и као да смрт запста над њом шире своја крила.

Сви глумци и глумице жале се у новије време на неисказани напор, који данас морају да употребе, да би се дови-

ли новим ниансама за приказивање ове ругобе, која је увек благодарна у области глумачке уметности; јер све врсте умирања већ су иссрпане и на позорници употребљаване.

Коста Коклен (Coquelin) пре некога времена изнео је питање, да ли би хирургија могла донети какво ново поље за лешну смрт на позорници?

Сара Бернхардтова пита: А би ли глумцу пружила хирургија ново поље, т. ј. за болести и лечење им?

Не давно рече Елеонора Дузе:

— Не можете замислiti, како нама глумцима — то знам по себи — грозно изгледа, када морамо себи да кажемо: после два сата, после сцене с оцем или с матером, или с драганом морамо према песникову прошију опет да испустиш душу. Увек исто умирање: отров, нож и сушица без престанка. Ама за бога, зар нема друге смрти, другога начина умирања на позорници?

Режан (Réjane) пита свакога песника, који за њу пише нову улогу:

— Молим вас, када умирем и како? Ваљада ћете ми донети нову болест, од које се може да скана бар са новом ниансом.

Ту скоро запиташе о томе Јосифа Кајица и он одговори:

— Ја мислим, да је умирање од унутрашње какве болестице на позорници већ нешто отрцано: мораће се што пре измислiti нова каква смрт, или нове муке, које ће глумцу на позорници пружити благодарније поље.

У кратко, глумци позивају песнике, да за њих потраже благодарније поље, него ли што су сцене умирања, да би се на позорници постигао успех. Веле, да је Едмунд Ростан (Rostand) — по свој прилици по савету Саре Бернхардтове — већ почео тако у својој новој комедији. Оставио се изнутрице, па се окренуо спољашњим болетицама и доводи на позорницу људе са видним недузама. Можда ће се у њега угледати и други песници, те би се отворило поље за уметничку експлоатацију хируршких клиника.

Б. Н.

Л И С Т И Ј И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Српска народна позоришна дружина у Панчеву.) Из Беле Цркве дошла је наша позоришна дружина 25. јануара о. г. у Панчево. Рад свој тамо могла је отпочети тек 29. јануара с тога, што је дворана „Код Трубача“, где се приређују позоришне представе, до тога дана била заузета. У Панчеву се бавила наша позоришна дружина од 25. јануара до 29. марта о. г. За то време давала је 33 представе, и то 21 у претплати, а 12 ван претплате. Недељом и свецем приређивање су биле представе за народ с обаљеним ценама, а давана је и једна представа за децу и ћаке. Приказани су ови комади, а овим редом: У понедеоник, 29. јануара: „Мадам Сан-Жен.“ — У уторак, 30. јануара: „Хајдук Вељко“, с „Апотеозом“. (Ван претплате). — У четвртак, 1. фебруара: „Мали људи“. — У петак, 2. фебруара: „Станоје Главаш“. (Ван претплате). — У понедеоник, 5. фебруара: „Самртна замка“. — У среду, 7. фебруара: „Луда посла“. — У четвртак, 8. фебруара: „Дипломате“. — За тим: „Иво кнез од Семберије“. — На послетку: „Лек од пуници“ — У недељу, 11. фебруара: „Врачара“. (Уз суделовање војничке музике ц. и кр. 101. пешачке пуковније из Беле Цркве.) — (Ван претплате). — У уторак, 13. фебруара: „Врачара“. (На оште захтевање по други пут, а уз суделовање војничке музике ц. и кр. 101. пешачке пуковније из Беле Цркве.) — (Ван претплате). — У четвртак, 15. фебруара: „Женски рат“. — У петак, 16. фебруара: „Млетачки трговац“. — У недељу, 18. фебруара: „Крајинскиња“. (Ван претплате). — У уторак, 20. фебруара: „Епидемија“. — У четвртак, 22. фебруара, први пут: „Обичан човек“. — У петак, 23. фебруара: „Наше жене“. — У недељу, 25. фебруара: „Бидо“. (Ван претплате). — У уторак 27. фебруара: „Девојачка клетва“. — У четвртак, 1. марта: „Фромон и Рислер“. — У суботу, 3. марта: „Две љубави“. — У недељу, 4. марта: „Сватови“. (Ван претплате.) — У среду, 7. марта: „Досадан свет“. — У четвртак, 8. марта: „Фернанда“. — У суботу, 10. марта, први пут: „После игранке“. — За тим: „Ретка срећа“. — На послетку: „Шоља теја“. — У недељу, 11. мар-

та, дневна представа за децу и ћаке: „Задужбина цара Лазара. (Ван претплате.) — Вечерња представа: „Женидба на пробу“. (Ван претплате.) — У уторак, 13. марта: „Еј, људи, што се не жените!“ — У четвртак, 15. марта: „Гордана“. — У суботу, 17. марта: „Нитуш“. (Уз суделовање војничке музике ц. и кр. 101. пешачке пуковније из Беле Цркве.) (Ван претплате.) — У недељу, 18. марта: „Прибислав и Божана“. (Уз суделовање војничке музике ц. и кр. 101. пешачке пуковније из Беле Цркве.) (Ван претплате.) — У понедеоник, 19. марта, по други пут: „Нитуш“. (Уз суделовање војничке музике ц. и кр. 101. пешачке пуковније из Беле Цркве). — У среду, 21. марта: „Максим Црнојевић“. — У понедеоник, 26. марта, први пут: „Црни књаз са Семећа“. — У уторак, 27. марта, први пут: „Тако је морало бити“. На представу овога комада дошао је био и сам писац Бранислав Ђ. Нушић. С њиме су дошли били Јанко Веселиновић, драматург народног позоришта из Београда, и професор Мил. Павловић. Комад Нушићев јако се донао публици. Писац је био двалут бурно изазван. После представе, последње у Панчеву овом приликом, приређен је био банкет у почаст писцу Браниславу Нушићу и у почаст нашој позоришној дружини. На банкету је пао много лепих здравица. Тако је А. Хаџић наздравио Нушићу, др. Бранислав Станојевић Јанку Веселиновићу и професору Мил. Павловићу, др. Милан Гађански позоришној дружини, А. Хаџић Топаловићу, који је бесплатно поучавао у невању чланове позоришних дружина, Панчевкињама и Панчевцима, Нушић позоришној дружини и приказивачи његове Јеле — М. Марковићки, и т. д.

Панчевци су и овом приликом, као и досада увек, осветљали себи образ: народно позориште отишло је од њих са сувишком око 700 круна.

(Српска народна позоришна дружина у Суботици.) Наша народна позоришна дружина стигла је 29. марта о. г. у Суботицу, а 1. априла, први дан ускрса, нашег, отворила је низ представа. Тога дана даван је: „Прибислав и Божана“, а за тим: „Врачара“, па „Мадам Сан-Жен“. Суботички мађарски листови, а има их

шест на броју, сви без разлике, „хвале сложну, заокругљену и потпуну вештачку игру наших глумаца, велећи, да прикази српског народног позоришта стоје на високом глумачком нивоу и да пружају ванредна уживања.“

О доласку наше народне позоришне дружине у Суботицу донео је „Браник“ у свом 44. броју овај допис: „Српско народно позориште после трогодишње паузе ево нам онет дође у нашу средину, где је већ првога дана нашега Ускраша отпочело своје представе.

Месни позоришни одбор, под председништвом г. Јоце Радића, од своје стране учинио је све могуће, те да се што боље осигура опстанак нашега позоришта у нашој средини. Поздрављајући добродошлицом чланове његове, а наше миле госте, ми им желимо свака успеха у њихову раду.

Прва представа давана је у недељу 13. априла по новом, и то „Прибислав и Божана“, затим „Врачара“ и „Мадам Сан-Жен“. О успеху и утиску каквог је наше позориште са приказивањем својих представа на нас учинило, најбоље се види из оцена, које сви овданији листови доносе, а од којих сам вам слободан једну у преводу на углед послати, те да види и наша шире публика, како се и Мађари о нашем позоришту изражавају.

Оцена та изашла је у овдашњем местном листу, „Szabadkai Friss Ujság“ од 18. т. м. и гласи: „Мадам Сан-Жен: Српско народно позориште у уторак 16. т. м. давало је познату Сардуову комедију „Мадам Сан-Жен“. Женирамо се сравнити игру наших глумаца са уметничком игром српских глумаца; нарочито кад видимо, са каквом вољом и с коликом свесношћу врше глумци српски своју узвишену културну мисију.

Главну улогу приказивала је гђа Марковићка и то са таким заносом и са таким одушевљењем, да би нам било тешко определити оне појаве, у којима је боља била него у другима. Игром својом показала је оно савршенство у уметности, које се само на највећим позорницама и код првих уметника може видети. Њена Катарина је ремек-дело њене уметности; она је од почетка до краја остала доследна карактеру, кога приказује; са њоме би се сваки народ могао подићити.

Лукић као Наполеон, привукао је својом игром пажњу и оните допадање публике, нарочито у сцени са грофом Најпергом. Марковић као гроф Најперг био је врло добар. Не мање заслужује похвалу Спасић, који се у у洛зи Лефера знао на највећу висину подићи. Врло рутиниран, интелигентан, а са уметничким способностима снабдевен глумац јесте Динић, који је као министар Фуше, а уз то и као редитељ комада, био врхиста изврстан.

Сем тога треба још да споменемо и све остале, који су у комаду суделовали, те да се и њима признањем одужимо.

Публика, разумемо мађарску, много је пропустила и пропушта од уживања, што не посекује представе тога друштва, које се састоји из изврсних уметничких снага.“

(Прилози на српско народно позориште.)
1.) Г. Нина Николићева из Иланџе, послала је свој годишњи прилог у износу 7 круна 30 ф.

2.) „Добротворна Задруга Српкиња Земункиња“ у Земуну послала је 64 круне 80 ф. прилога, што су их приложиле родољубиве чланице управног одбора исте задруге и још неки Земунци у месечним оброцима у години 1900. — Толику свету скучила је иста задруга и за корист свето-савском фонду. — Имена родољубивих приложница и приложника, који су дали по 3 кр. 60 ф., ово су: Марија др. М. Радојчићка, Софија др. Т. Недељковићка, Јелена Ан. Димитријевићка, Ангелина Ст. Капамација, Вера др. Г. Авакумовићка, Данцица Н. Павловићка, Даринка Ст. Белићка, Емилија П. Пантeliћка, Јелена (Лела), Фр. ил. Бенко, Јелена др. Вл. Николићка, Јелка Ст. Крецуљка, Јулка С. Пушићка, Катаџа П. Јеловац, Лепосава Ј. Тривидићка, Софија Т. Ђубиша, Катарина Ст. Марковићка, Марија П. Барјактаровићка, и Ђока С. Милосављевић.

На свима овим родољубивим прилозима изјављује управни одбор „Друштва за Српско Народно Позориште“ своју најтоплију захвалност.

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Љерка Шрамова као гост.) Са мање реклами, али не мање тонлим пријемом одржала је ова загребачка уметница своје го-

стовање у нашем Народном Позоришту. Велимо загребачка, пошто, несумњиво, и она спада у оних девет десетина уметница загребачког земаљског казалишта, у које и госпође: Штроци-Ружићка, Борштник, Димитријевићка, гра Хермина Шумовска (до скора у Загребу) — у нехрватице — и по пореклу.

Шрамова није велика уметница. Она је уметница од разлога, уметница промишљена. Недостаје јој свети жар, оно мистичко-идеално за сериозне улоге. То јој све не смета ипак, да она има свој репертоар, којим се с правом поносити може. Јер разностручност у таленту и висина талента, са свим су две различне ствари. У схваташњу и интерпретацији она нам даје онолико, у колико јој висина талента то допушта. На томе нивоу, наравно, она остаје у свима ролама. Промишљеност, разложност, трезвеност, често пута извесна хладна одмереност приличи извесним темпераментима па позорници; често пута таква уметница треба да буде таква.

Баш се то јасно огледало у „Мадам Сан-Жен“ — где је морала имати више природна темперамента. И ту је њена карактеристична игра промашила. У „Сипријени“ се пела, и појела у „Дори“, а, чудновато, достигла врхунац у Нушићевој драми: „Тако је морало бити“. Нама изгледа Сипријена посве природна, када нам је Љерка приказује. Нама Дора изгледа још природнија, ма да, у извесним моментима, нема довољне снаге. Помињемо красно изведену градацију гњева и гнушања у првоме чину — према Страмиру, а одмах за тим нагло опадање, када треба права природа Дорина јаче да избије. А већ шта да речемо за Нушићеву Јелку? Ту би требало Нушића самога питати, може ли је он бољу замислити...

У Нушићевој драми извела је Шрамова све афекте природно, непретерано, баш као што то лежи у Јелкиној природи. Нама је жао, што се њена кулминација баш показала у четвртом чину „Тако је морало бити“ — у чину, који је с натегом скриљен, незабаван и не показује никакво интересантно решење. Може се рећи, да је тај акт једно мриварење Јелкино.

Од друштва које је госпођу Шрамову окружавало, ваља нам поменути са највећом хвалом гдина Руцовића у „Сипријени“, који је мужа

приказао највећом природношћу и био достојан „муж Сипријене“. У „Дори“ ваља нам поменути одличну игру г. Илије Станојевића, као и у „Мадам Сан Жен“. Грешка незнанја улоге онако течно, као што то нарочито конверсација захтева, удила је леном и промишљеном приказивању г. Гавриловића. Као редитељ у „Дори“ можемо му с правом замерити, што је комад почeo у $8\frac{1}{2}$, место тачно у 8, и што се завршило у нечуveno глухо доба. Г. Г. Сава Тодоровић и М. Гавриловић били су одлични уз гђу Љерку у Нушићевој драми. Али то је и све, што се за наш ensemble имало рећи.

Гости, и овакви гости, увек су нам добро дошли; они нам дају бар оазе у репертоарској пустини нашој.

Госпођа Шрамова завршила је своје гостовање, напунивши четири пута кућу, обасута одобравањем и цвећем.

Београд, 23. марта 1901. Ј. М.

(Пера Добриновић као гост на београдској позорници). Помињајући на ово гостовање омиљеног нам Добриновића, обузима нас пријатно осећање, осећање чврстине у нашој уметничкој српској заједници. Сва туга, или боље рећи сета, при томе, која се успије, та је, што такав наш уметнички скуп морамо назвати заједницом; што то није једно, једино велико, органско цело...

Појава Добриновићева у нашој средини, није ништа ново, нији првина за нас: ми њега добро знамо одавна, ми увек уживамо кад гледамо то симпатично лице пуно израза тога правога уметника. С тога у овој прилици немамо ништа новога да додамо, нити желимо унущати се у оцену његове глуме подробније.

Овом приликом ваља нам само забележити, да је од 7. априла ове године приказивао Целестина (Мамзел Нитуш), Кир Јању (Стеријина) и Јорика (Нов Комад). Целестин је његова еминентна буфо-фигура. Комика његова такве је врсте, да се овај оперетски тип не дà боље замислити, до како га он приказује. Поред тога приказивања даје целину овој улоги његов симпатичан, пријатан глас. Ми замишљамо, да би он био савршен Калхас у Лепој Јелени Оffenbachовој, и ако не знамо, да ли он ту улогу приказује. За нашу позорницу

било би још боље, кад би Целестина давао још мање усиљено; мислимо са мање претеривања. Он је велики уметник и с тога и велимо, да је претеривање код њега усиљено. То можда и отуда долази, што има пред очима већим делом, путујући по Сриству са друштвом, публику, којој на тај начин ваља приказивати комичне роле.

Кир Јања је његова посебна студија, која је достигла врхунац савршености. У овом Стеријином комаду, где се радња губи, и нема драмску јачину, већ у којој главна улога, носилац драме, само је јако карактерисана, и то вештачки карактерисана врста људи, Добриновић је створио тип такав, да ми, кад замишљамо Кир Јању, морамо се сећати одмах овога уметника — и обратно. Ово је довољно речено. Уметнички савршено код њега је и оно схватање типа тврдице у коме лежи по готову више трагичнога до комичнога. Са свим је тачно то његово гледиште, другим речима, тачна и оригинална студија његова у томе је, што он приказује Кир Јању са његове — Јањине — тачке гледишта. И онда, наравно, да то није ни мало комично.

За Јорика помињемо само толико, да је, наравно, и овде показао се као велики уметник. Међутим ми се пијесом толико не одушевљавамо, као уметник сам, јер драма ова, као мање више све садашње шпањолске драме, којима не поричемо јаку техничку обраду, срачуњена је на спољне, па с тога наравно и тренутне, ефекте, који често пута иду до неприродности. Шпањолци у њима никада не дају довољно душевне срећености, па нам ни драме с тога не могу бити интересантне. У приказивању њихову може да се изведе виртуозитет, али никада студија.

Остаје нам да пожелимо скорим поздравици Добриновића опет у Београду, јер у колико је он длични члан своје лепе и миле дружине, у толико је он и наша дика.

Београд, 12. априла 1901.

Јован Д. М.

О том гостовању писали су сви београдски листови са највећом похвалом. Ми ћемо навести, што је рекао о томе „Мали Журнал“ и „Београдске Новине“.

„Мали Журнал“ донео је о томе овај извештај: „Ко је „Мамзел Нитуши“ гледао 10

пута, треба да га гледа и једанаesti пут, само да види изврсну игру г. Пере Добриновића. Он је велики и као комичар и као певач, па и као озбиљан глумац. Своје улоге он не само што добро научи, већ их и проучава, и тако се уживи у улогу, да просто задобија и најстранијег критичара. Целестина у „Мамзел Нитуши“ одиграо је тако мајсторски, да би га са највећим успехом и на великим светским позорницама могао играти, и ако та улога није богзна како важна.

У Кир Јањи г. Добриновић нема конкурента. Ми смо га и пре више година гледали, па смо како онда, тако и сад били веома задовољни. Пређе је мало претеривао, а сад има више такта. Г. Добриновић спада међу најбоље српске глумце. Он је Новосадском Позоришту душа, тамошњи га свет веома воли, али тај реноме он је зацело и заслужио.

Улогу Јорика у синоћном „Новом Комаду“ одиграо је такође на оните задовољство целе публике. Сваки покрет тела, сваки удар гласа све је то било лено и природно изведенено. Душевну борбу обманутог мужа, који још сумња, тако је изводио, да је и публика била узбуђена, гледајући његову борбу.

Све три улоге, и ако разнолике, г. Добриновић је одиграо с великим успехом, да му на томе можемо честитати. Он је глумац од главе до пете, свој занат узима са озбиљне стране, добро га је проучио, те је зато и један од најбољих мајстора у глумачкој уметности.

За време игре сва три вечера био је често и бурно изазван. Желели би, да овога ваљаног уметника чешће видимо на нашој позорници, јер његова игра вазда освежава и задовољава целокупну публику“.

„Београдске Новине“ рекле су о том гостовању ово: „Синоћ 10. априла о. г. даван је у народном позоришту „Нов комад“. Улогом Јорика опростио се са Београђанима члан новосадског позоришта г. Пере Добриновић. Ми смо још под утисцима, које је на нас произвела његова одлична игра. Г. Добриновић је заиста био ненадмашан. Оне покрете, ону душевну борбу, онај плач, оне очајне узвике преваренога мужа тако је лено извео, да нас је све без изузетка задобио, за доказ чега може му послужити буран аплауз гледалаца.

И ми му, ево, искрено честитамо, јер је својом одличном игром доказао, да је у истини талентовани глумац. Ми просто жалимо, што насе је онако мали број гледалаца уживало у његовој леној игри; јер је кућа била скоро празна. Зашто ли то?! Кога да кривимо? Изгледа да се стара немарност наша сваким даном све више укорењује. Или, можда је томе узрок, што се презиме г. Добриновића завршује на —ић, а не на —ева или —ка! Ми смо се својом слабом посетом јако огрешили према госту, који је свакако много више пажње заслужио. Што се тиче игре Алисине, боље ће бити да преко ње ћутке пређемо, да не бисмо кварили оно лено расположење, у којем смо синоћ били."

(Глумачка приправничка школа у Београду). Сваки прави пријатељ наше глумачке уметности обрадоваће се кад чује, да је Управа Краљевског Српског Народног Позоришта у Београду установила и отворила глумачку приправничку школу.

У тој школи предаје се српски језик са изучавањем правилног и естетичног читања Кирилице и латинице, историја Срба, теорија драмске појезије и историја српске књижевности, борење и играње.

Ова је школа почетак глумачкој школи, коју је предвидео нови законски предлог о Народном Позоришту и у ком стоји, да приправнице прима управитељ на годину дана. Они „на крају прве године стичу право на и положаје глумачког испита, који се у случају слаба успеха, може још један пут по навршетку друге године, поновити“. (Члан 27.).

Школу ту полазе за сад четрнаест приправника.

Ми смо захвалили Управи Кр. Српског Народног Позоришта у Београду, што је подузела, да помоћу те школе спрема и образује млађи глумачки наративај. Том ће се школом постићи, да се глумачка уметност у нас што више усаврши, те да постигне прави глумачки ниво.

(Наши словенски гости) После гђе Љ. Шрамове, која је у серији словенских гостију била наш други гост, на реду је гђа Марија Лаудова Хоржица, првакиња из Народног Позоришта у Прагу. Она долази и отпочиње своје гостовање 28. априла ове године. Утврђен је

тачно и репертоар. Она ће играти у овим комадима: „Мадам-Сан-Жен“, „Федора“, „Приповетке краљице Наварске“, и „Завичај“, од Судермана.

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(О репертоару.) Нема само у нас позориште да се бори са разноликим укусом у публици. То је тако у свима мањим варошима, где нема довољно посетилаца за више позоришта, која би, свако за се, угађало, ако то за добро нађе (или, боље рећи, мора), по једном укусу позоришних посетилаца. Али у местима, у којима, по кадното, нема довољно публике ни за једно ваљано позориште, упућене су управе, да воде рачуна и о оном, мора се признати, неуметничком укусу, на жалост, код већине публике, само ако није срећно да има тако јаку субвенцију, било државну било општинску, било од стране приватних људи (јер и тога у другом свету има), да би било у стању, независно од жеља разноликих својих посетилаца, да ове примора почи оним уметничким правицем, којим позориште, руковођено мудром управом, нађе да треба ићи, уместо да позориште луна главом, не знајући на коју ће страну.

Ево како са тим питањем стоји у Загребу. „Живот“, ваљано уређивани хрватски часопис за књижевност и уметност, у својој трећој свесци за ову годину пише о хрватском позоришту овако:

„Наше казалиште има зацело изузетан положај. Треба да гаји народну уметност, да приказује све боље туђинске ствари, треба да изнесе по које класично дело, мора да издржава, осим драме, и оперу и оперету и балет, и — да сузбије дефицит. Треба да задовољи уметничким циљевима и — да привуче публику. Кад би та публика хтела само уметничко уживање, ни по муке; али овако захтеви већега дела у посетилаца сасвим се разилазе са захтевима уметности. Публика, у оскудици других забавашта, — хоће да нађе разбиригу у позоришту. Смех и смех, то је главни покретач; једино каква новост, ако и не за дugo, привлачи — био то гост или нове декорације или летећи балет. У току година хтели би да однегујемо публику — али то изгледа узалудно — а управа би поред тога одгајивања опет имала

огроман дефицит, као и досад. Ту супротност, између публике и уметничких задатака — мислим да неће моћи загладити управа. А изгледа, као да се то више и не покушава — она је на гледишту оног дела публике, који хоће чисто забавицу — ошти укус тражи и добива лакрију за лакријом, оперету за оперетом. Па кога да осудимо: публику или управу, која хоће да се спасе од дефицита? На основу тога је био састављен и репертоар за ова два и по месеца. Највише се давало лакрија, и то деветнаест пута, на име: „Мамзел Турбијон“, „Три бекрије“, „Хоће да врагује“, „Женидба на пробу“, „Злочести ђаци у школи“, „Карлова тетка“. Coralie & Comp., „Драмске лудорије“, „Роберт и Берtram“, итд. Одмах после овога, по броју представа, долази оперета, и то седамнаест пута, на челу: „Лена Јелена“ четири пута, па „Лутка“, „Бокачо“, „Игранка у опери“, „Гејша“, „Микадо“ и т. д.; затим опера четрнаест пута, која је била, и што се репертоара и што се извођења тиче, на своме месту, ако нам и није осим Вагнеровог „Ријениција“, који за нас нема важности, ништа ново доинела. — Најгоре је прошла драма. Од реприза видели смо Војновићев „Ekvinokcij“, Томићевог „Барона Франђу Тренка“, Онетовог „Ливничара“, Сардуову „Мадам Сан-Жен“, — да, и „Малог Лорда“. Од новитета: Миларов „Апостол“, Д. Ануцио: „Боконда“; а од хрватских писаца, М. Шеноа: „Света Лаж“, Загоркине веселе игре: „Шта жена зна“ и „Нови роман“, и „Кнегиња Јелена“ од Иванова. — До копца сезоне спремају се ови драмски новитети: хрватски — Огризовић: „Дах“; српски — Нушић: „Тако је морало бити“ (с г-дом Нигриновом као гостијем). Од страних: Судерманов „Јован“, опет од њега: „Содомин крај“, и Бекова „Парижанка“. — Гостоваће и Квапилова, скроз модерна глумица из Народног Позоришта у Прагу.

Л. Поз.

ПОЗОРИШТА ПО СРПСКИМ КРАЈЕВИМА.

(**Нишко позориште „Синђелић“**) бави се још једнако у Крагујевцу, где је врло добро примљено од стране тамошње публике.

(**Позориште „Србадија“**) које је у Врању приспело још 20. марта о. г. даје тамо пред-

ставе с великим успехом. Ниједно позориште до данас није тако сјајно прошло онде као „Србадија“. То је данас ошти мишљење тамошње публике.

Дружина је састављена из ових чланова: Гђе: Нишлићка и Бојићка; Гђе Станковићева, Лазићева, Татићева и Јовановићева. Г. Г. Нишлић, Младеновић, Трнокопић, Томић, Тасић, Бунић, Петровић, Дуфер, Денић и Бајић. А ту је и мала Марица, дете од 8 година, које је подсвојче управника Нишлића и које још сада показује необичан таленат и вољу за позорницу, те је већ сада љубимче Врањске публике.

Дружина „Србадије“ дала је досад ове комаде: „Мадам Сан-Жен“, „Зец“, „Иут око земље“, „Мадам Монгоден“, „Покојни Тунинел“, „Нервозне жене“, „Љубав све може“, „Кокар и Бикоке“, „Језујита и његов питомац“, „Французи у Кини“, „Синијена“, „Риђокоса“, „Сеоска лола“, „Обреновић и Луњевица“ и „Агнеша.“

На реду су: „Стари каплар“, „Кнез од Семберије“, „Царев гласник“, „Господске руке“ и нов комад: „Борба са женама“ од Скриба и Легувеа, превео с француског Рађ. Лазаревић.

(**Позориште Фотија Иличића**) завршило је рад свој у Зајечару и сад се налази у Књажевцу, где је топло примљено.

(**Позориште Мих. Димића**) налази се у Ужице и сада потребује глумце и глумице под месечном платом.

(**Позориште Мике Стојковића**), које је у Софији дало неколико представа, отијувало је за Илевну. За осуду је, што је управник ставио на својим плакатима: „Хрватско казалиште“ кад су и управник и све његове чланице и чланови овејани Срби!

(**Позориште Петра Ђирића**) бави се, како чујемо, у Добоју, где врло добро пролази.

(**Позориште Ђуре Протића**) налази се у Броду, одакле ће скорим отпутовати.

(**Позориште Драг. Милошевића**) спрема се да пређе из Босне у Србију преко Лознице, где ће приредити неколико представа.

15. марта.

Рене.

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.